

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

**Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни
та глобальних викликів**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипка Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Васишин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

УДК 378.14

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ У ВИМІРІ "ЗДОБУВАЧ-ПЕДАГОГ"**

Громак А.Ю., здобувач; **Коренева І.М.**, доцент (i.koreneva74@gmail.com);
*Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка,
м. Глухів*

Концепція сталого розвитку – одна з найбільш універсальних ідей сучасності, що дозволяє задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для майбутніх поколінь. У політичній декларації, прийнятій учасниками Всесвітньої зустрічі на найвищому рівні зі сталого розвитку, що відбулася у Йоганнесбурзі 2002 року, було підкреслено, що до головних чинників, що «створюють серйозну загрозу сталому розвитку наших народів», разом з економічними та екологічними відносяться такі глобальні проблеми як «іноземна окупація, збройні конфлікти, тероризм...» [1]. Численні акти військової агресії, які спостерігаються по всьому світу негативно впливають на освітню систему, яка відіграє вирішальну роль у житті суспільства, визначаючи соціальний обрис сталого розвитку.

За даними ЮНІСЕФ 27 млн дітей у світі не відвідували школу в зонах бойових дій (UNICEF, 2017), а 433 млн мешкали в зонах конфлікту в 2017 р. (PRIO, 2020). Фактично кожна шоста дитина (426 мільйони) проживала у зоні конфлікту у 2019 р., з них 71 мільйон – це діти від народження до 5-ти років, які ніколи не жили в мирний час (PRIO, 2020). У 2016 р. понад 12 мільйонів дітей були біженцями, хоча за оцінками фахівців, ця цифра є значно вищою (Cerna, 2019) [5].

Вплив війни на освіту породжує низку гуманітарних і соціальних проблем: руйнування закладів освіти, депортація та вимушене переселення дітей, використання закладів освіти для військових цілей тощо. Такі дії завдають шкоди учням, студентам та педагогічному персоналу, позбавляють величезну кількість учнів та студентів їхнього права на освіту, руйнують фундамент, на якому громади будують своє майбутнє (Safe Schools Declaration, 2015) [2].

24 лютого 2022 року росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. У результаті цієї агресії Україна зазнала руйнувань, людських втрат, виникли екологічні та економічні проблеми, які негативно позначилися на всіх показниках сталого розвитку в Україні. Індекс миру (Global Peace Index) для України у 2022 році впав на 16% і становить 2,971. Це - 153 місце у рейтингу (у 2021 році - 143 місце) серед 163 досліджуваних країн [3].

Війна є перешкодою і на шляху досягнення ЦСР №4 - «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх». За даними МОН України, станом на лютий 2023 року пошкоджено 3128 закладів освіти, з яких 441 – вщент зруйновано. Внаслідок обстрілів та авіаударів загинула 461 дитина, 926 - отримали поранення. Станом на 23 лютого 2023 року вважаються зниклими 345 дітей, 16221 дитина депортована, 4,3 млн дітей виїхали зі своїх домівок. Близько 11 тисяч вчителів опинилися на окупованих росіянами територіях, на початку війни майже 30 тисяч вчителів і 700 тисяч учнів були вимушені виїхати з України [4].

Отже, війна зумовила додаткові виклики щодо забезпечення якості української освіти, основними з яких є: безпека учасників освітнього процесу, модернізація технологій та форм організації освітнього процесу, запровадження додаткового навчально-методичного супроводу освітнього процесу. Війна не зупинила освітній процес, однак його учасники

змушені адаптуватися до нових умов, забезпечуючи доступ до освіти, впроваджуючи нові формати навчання, долаючи перешкоди на шляху до якості освіти-складової сталого розвитку.

З метою дослідження стану забезпечення якості вищої освіти у воєнний час в Україні протягом лютого-березня 2023 року було проведено опитування 170 респондентів. 62,4% респондентів складають здобувачі вищої освіти, 37,6% опитаних - науково-педагогічні працівники. Респонденти представляли дев'ять ЗВО України: Глухівський НПУ ім. О.Довженка, НУБІП України, Рівненський ДГУ, Хмельницький НУ, Херсонський ДУ, Харківський НПУ ім. Г.Сковороди, Черкаський НУ ім. Б.Хмельницького, Житомирський ДУ ім. І.Франка, Вінницький ДПУ ім. М.Коцюбинського.

Гендерне співвідношення здобувачів, які взяли участь в опитуванні, склало 73,6% - дівчат, 26,4% - хлопців. 76,4% - здобувачі ОС «бакалавр» та відповідно 23,6% - ОС «магістр». Серед науково-педагогічних працівників розподіл респондентів наступний: 17,2% - завідувачі кафедр, 9,4% - професори, 42,2% - доценти, 23,4% - викладачі (старші викладачі), 7,9 – концертмейстери.

Опитування засвідчило, що переважна більшість ЗВО працюють у дистанційному форматі (89,4%). Серед опитаних лише двоє осіб (1,2%) зазначили, що навчаються/працюють очно, а 16 (9,4%) - у змішаному форматі. Під час дистанційного навчання використовується велика різноманітність спеціально розроблених університетами та загальнодоступних платформ та сервісів дистанційного навчання: Google Classroom, Moodle, модульне середовище ХНУ, Elearn.nubip, KSU online, ХДУ24, Zoom, Meet, Telegram, Viber, Webex, Skype та інші.

Результати опитування засвідчили, що попри складну ситуацію в країні та військовий стан, рівень задоволеності організацією освітнього процесу у 2022-2023 навчальному році за шкалою від 0 до 6 складає 4,54 бали серед здобувачів і 4,29 бали серед науково-педагогічних працівників, що в сучасних обставинах є високими показниками (відповідно 64,9% та 61,3% шкали). Це підтверджується відповідями про відповідність організації освітнього процесу очікуванням респондентів. Зокрема, очікування лише 11,8% опитаних не виправдовуються (14,2% здобувачів та 7,8% науково-педагогічних працівників).

Не зважаючи на переміщення деяких ЗВО, дистанційний формат навчання, розташування у зонах можливих бойових дій, більшість науково-педагогічних працівників надають персональні консультації (96%). Це цілком підтверджується відповідями здобувачів (87,7%). Крім того, досить високий рівень задоволеності організацією освітнього процесу у ЗВО можна пояснити залученням науково-педагогічних працівників та здобувачів до діяльності внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти (обговорення освітніх програм, формування навчальних планів, формування та коригування освітніх компонентів тощо). Зокрема, серед науково-педагогічних працівників до діяльності внутрішньої системи якості освіти ЗВО долучалися 93,8% опитаних, а серед здобувачів – 41,5%. Для здобувачів організовуються виховні години кураторів, проводяться індивідуальні бесіди, інструктажі, опитування, спортивні змагання, конференції, безпекові заходи. Проте 26,4% здобувачів не змогли навести прикладів того, які ж саме заходи для забезпечення якісної освіти в умовах воєнного стану проводяться у ЗВО.

Переважними труднощами, які виникають у здобувачів та науково-педагогічних працівників під час освітнього процесу є технічні (відсутність електроенергії, інтернету, відсутність гаджетів), і лише 6,6% здобувачів і 4,7% викладачів вказали на труднощі психологічного характеру (вигорання, невизначеність майбутнього, проблеми у комунікації тощо).

Особливо насторожують результати, що кожен четвертий науково-педагогічний працівник зазначив, що не отримує від ЗВО ніякої підтримки (інформаційної, психологічної, матеріальної тощо). На відсутність будь-якого виду підтримки вказали також 18,9% здобувачів. Проте лише 13,2% здобувачів відзначають погіршення якості навчання, а 25,5% - констатують покращення. Досить критично до оцінювання власної діяльності ставляться

педагоги: 48,4% з них констатують погіршення якості викладання, і лише 3,1% (2 особи) зазначили покращення. Дистанційний формат навчання поставив перед учасниками освітнього процесу нові виклики, створив нові труднощі, показав нові можливості. Майже протилежними є результати опитування здобувачів та педагогів щодо відновлення очного формату навчання: більшість здобувачів (66%) не бажає змінювати дистанційний формат на очне навчання. Відтак цього не бажають лише 21,9% педагогів: більшість з них (78,1%) за очне навчання.

Отже, війна росії в Україні впливає на формування та впровадження політики сталого розвитку та посилює актуальність одних Цілей над іншими. Системною ціллю сталого розвитку для України нині стає досягнення ЦСР №16 «Мир та справедливість», що забезпечує досягнення інших 16 цілей, серед яких ключовою є ЦСР № 4 «Якісна освіта». Незважаючи на те, що війна ставить під загрозу реалізацію цілей сталого розвитку українського суспільства, обмежує можливість досягнення ЦСР №4, в Україні використовуються різноманітні шляхи забезпечення якості освіти під час дії правового режиму воєнного стану: запровадження гнучкої та адаптивної системи роботи ЗВО, модернізація навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, безпеки його учасників та різного роду підтримки (психологічної, соціальної, матеріальної, інформаційної тощо). Дослідження засвідчило існування проблеми недостатньої психологічної та інформаційної підтримки освітян в період воєнного стану, проте воно не претендує на вичерпність і потребує продовження.

Перелік посилань

1. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку. 26 серпня–4 вересня 2002 року. Йоганнесбург, Південна Африка / Видання друге. Київ: ПРООН/МПВСР, 2007. 14 с. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/decl_wssd.shtml (дата звернення: 30.03.2023 р.).
2. Декларація про безпечні школи: Рамкова основа для дій [EN/AR]. URL: <https://reliefweb.int/report/world/safe-schools-declaration-framework-action-enar?> (дата звернення: 30.03.2023 р.).
3. Тетеріна О. В Україні найгірша динаміка Індексу миру у 2022 році серед усіх країн – дослідження. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20220615-v-ukrayiny-najgirsha-dynamika-indeksu-myru-u-2022-rocz-sered-usih-krayin-doslidzhennya/> (дата звернення: 30.03.2023 р.).
4. Міністерство освіти і науки України. (2022). Освіта під загрозою. URL : <https://saveschools.in.ua/> (дата звернення: 30.03.2023 р.).
5. UNICEF. (2017, September 18). 27 million children out of school in conflict zones. Retrieved May 5, 2022. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/27-million-children-out-school-conflict-zones> (дата звернення: 30.03.2023 р.).